

Staeltje *natuur*

nummer 87

januari 2020

Uitgave van de vereniging

“Vrienden van het Staelduinse Bos”

Informatie Vereniging "Vrienden van het Staelduinse Bos"

U steunt ons vanaf minimaal € 7,50 per jaar, extra giften hierbij zijn zeer welkom. Het lidmaatschap loopt van 1 januari t/m 31 december. Als u lid wordt na 1 oktober bent u automatisch lid voor het volgende jaar. Opzeggen kan per e-mail of schriftelijk vóór 1 november, anders loopt het lidmaatschap automatisch door in het volgend kalenderjaar.

Bankrelatie: IBAN: NL02 ABNA 0476 8918 09
BIC: ABNANL2A
ten name van: Vereniging Vrienden van het Staelduinse Bos
Honselersdijk

De Belastingdienst heeft de Vereniging aangewezen als Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI). Schenkingen, giften en nalatenschappen zijn voor u fiscaal aftrekbaar en de vereniging hoeft geen belasting te betalen over het binnengekomen bedrag.

Alle informatie vindt u op onze website bij:
www.hetstaelduinsebos.nl/contact.html#ANBI
RSIN / Fiscaal nummer ANBI: 8137.44.519
Kamer van Koophandel: nummer 40397221

Eigenaar van het bos:
Stichting Het Zuid-Hollands Landschap
Oude Delft 116, 2611 CG Delft
telefoon 010-272 22 22
www.zuidhollandslandschap.nl
e-mail: info@zhl.nl

Beheerder Staelduinse Bos:
F. Spreen, Peppellaan 2, 2691 NG 's-Gravenzande
(Kantoor bos, telefoon 06-51 77 31 76)

Regiokantoor Kuststreek (bezoek alleen op afspraak)
Strandweg 17, 3151 HV Hoek van Holland
telefoon 010 272 22 22
e-mail: regio-kuststreek@zhl.nl

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Jaarverslag 2018/2019	4
Verslag ledenvergadering	7
Gedicht	8
Tentoonstellingscommissie	10
Excursie-overzicht	12
Bezoekersaantallen	14
Pindakaas	16
Bomen in het Staelduinse Bos	18
Column	22
Het Staelduinse Bos in de eerste oorlogsdagen	24
Geplande excursies, films, tentoonstellingen	28
Kinderpagina Staeltje	30
Piekerpagina Staeltje	32

Voorwoord

Wintermijmeringen

Het leek de redactie een goed idee het voorwoord van het “Staeltje natuur” door iemand anders dan door de redactie te laten schrijven. Op zich geen slechte gedachte en ik heb de twijfelachtige eer dit voor de eerste keer te mogen doen. Ik heb het ‘wintermijmeringen’ genoemd. Daar gaat ie dan.

De bomen in ons bos hebben al hun blaadjes laten vallen en hun winterjasjes aangetrokken. Het aantal blaadjes is gigantisch en dat merk je heel goed als je zoals onze tuinploeg die blaadjes moet opruimen. Echt kruiwagens vol komen er van de bomen af. Een voordeel van die winterjasjes is dat het bos wat doorzichtiger wordt en je wat verder kunt kijken dan de eerste groene muur van bladeren. In de tuin staan manshoge graspollen in diverse kleuren te pronken, een heel mooi beeld dat door diverse fotografen wordt vastgelegd. Het herfstseizoen is voor ons ook een toppunt wat betreft het aantal bezoekers: op een aantal zondagen bezochten meer dan 200 mensen ons centrum.

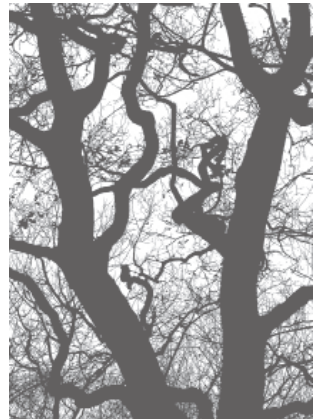
De verbouwing van de inrichting van het bezoekerscentrum is zeer geslaagd en wordt door velen met een heel positief commentaar begroet. Het centrum is door de tentoonstellingscommissie weer omgetoverd in een zeer mooie kerstsfeer. De kerststal is ook weer van zolder gehaald en staat uitgebreid mooi te zijn. Er zijn opmerkingen gemaakt dat het wel wat eenzijdig is en dat we eigenlijk ook iets islamitisch of zoiets zouden moeten laten zien. Dat zij dan zo. De kerststal geeft een heel goede sfeer in de grote zaal.

Het is hier nu niet de plaats om terug te kijken op het afgelopen jaar. Dat laat ik graag over aan onze secretaris die dit tijdens de jaarvergadering in mei/juni zal doen.

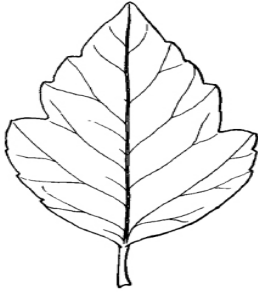
Bij één ding van het afgelopen jaar wil ik wel even stilstaan. Diverse leden hebben te maken gehad met gezondheidsproblemen, van henzelf of van hun partner. Of hebben er nog mee te maken. Ikzelf heb dit ook meegemaakt. Mijn longen doen het door het gebruik van een medicijn niet meer zo goed. Het is dan ontroerend te zien hoe andere leden van de tuinploeg dat opvangen. Ik krijg op mijn kop als ik te zwaar til of me teveel inspan. Dat ontroert me en geeft me een heel goed gevoel van samenhangigheid: mannen bedankt!

Laten we proberen er weer een goed jaar van te maken, het bos, het bezoekerscentrum en wijzelf zijn het in mijn ogen dubbel en dwars waard. Proost alvast op het nieuwe jaar.

Louw Veenstra

Dit jaar ziet het jaarverslag er iets anders uit dan andere jaren. Door persoonlijke omstandigheden moest ik keuzes maken en laat ik het bij een paar hot-items.

Wat iedereen natuurlijk het meest is opgevallen, is de opknapbeurt van de grote zaal. Met veel enthousiasme is er in maart/april gewerkt aan een nieuwe vloer met klinkers in plaats van grindtegels en is de middenconsole deels gesloopt en vervangen door een kleinere opbouw die meer past in deze ruimte. Daardoor is de uitstraling die de grote zaal heeft veel ruimer geworden. Ook is daarbij nog eens goed gekeken wat en hoe hier van alles wordt tentoongesteld en zijn er aanpassingen gemaakt.

Enerzijds zijn er zaken vernieuwd, anderzijds zijn soms bewust oude en nostalgische onderdelen weer teruggeplaatst. In zeer korte tijd en zonder gesloten te zijn geweest is "ons museum" verbouwd en dat in een tijd waarin je leest dat musea voor jaren sluiten om een verbouwing te realiseren. Ook financieel mogen we zeer tevreden zijn, de paar duizend euro die de verbouwing kostte steekt gunstig af tegen de miljoenen kostende verbouwingen van andere musea. De club die dit voor elkaar heeft gekregen, mag er hebben van hun werk.

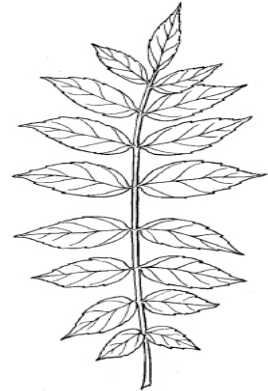

Naast het gebouw wordt er ook veel gewerkt in de tuin bij d' Oude Koestal. Hier is veel onderhoud te doen; dit jaar met een opnieuw ingerichte kruidentuin en een tweetal banken, gemaakt van de grindtegels uit d' Oude Koestal. Een tuin waar het heerlijk toeven is en waar we vaak mensen rustig zien rondwandelen of op een bankje zien zitten. Bankjes, net zo gemakkelijk of ongemakkelijk zittend als een echte Rietveld, maar veel goedkoper. Juist dat realiseren is de charme van vrijwilligerswerk.

Een heel andere club buigt zich jaarlijks over de tentoonstellingen in het bezoekerscentrum. De wisseltentoonstellingen vragen veel tijd: onderwerpen verzinnen, materiaal verzamelen en het plaatsnemen van de tentoonstellingen.

Dit keer met als titels: “Dood hout leeft”, “Bos in het donker” en “Bloemen door de seizoenen”. Werk genoeg. Maar daarnaast ook aandacht voor de kinderhoek, de maandfilms en de vaste tentoonstellingen. Vanwege de verbouwing werden een aantal vaste items nog eens extra bekeken en aangepast door de commissie.

Veel wordt er ook gedaan door de excursiegroep. Jaarlijks zijn er een aantal publieksexcursies, excursies op afroep en gezellige “koffieochtenden” in of bij d’ Oude Koestal met een praatje over het bos. Ook de Paasspeurtocht was dit jaar weer een groot succes. Een enthousiaste club vrijwilligers geven volwassenen, scholieren en andere belangstellenden een leuke, maar vooral leerzame ochtend of middag in het bos. Bij mooi of slecht weer, warmte of kou, op weg naar het bos om in de buitenlucht een groep rond te leiden.

Dan moet ik ook de gastvrouwen en gastheren noemen. Want natuurlijk moet het gebouw open zijn voor de bezoekers. Deur openen, lichten aan, vlag naar buiten, schermen aan, film starten, enzovoort, enzovoort. En daarna gasten te woord staan, een lekker bakkie zetten als dat uitkomt en zo zorgen voor een goede sfeer. Onze gastvrouwen en heren doen dit elke keer weer met heel veel plezier.

Al deze subgroepen worden aangestuurd door het bestuur, de schakel die alles verbindt, maar ook contacten heeft met het buitenfront. Het afgelopen jaar werd er bijvoorbeeld met het Zuid-Hollands Landschap aandacht besteed aan de rolstoelroute. Onze vrijwilligers hebben de route waar nodig hersteld en het ZHL heeft twee invalidenparkeerplaatsen gemaakt bij de ingang aan de Oude Hooislag. Maar is deze route alleen voor rolstoelers, of ook voor scootmobielen, een enkele duofiets en meer van dit soort nieuwe vervoermiddelen waardoor het vooral voor ouderen mogelijk wordt om het bos in te komen?

Omdat we merken dat steeds vaker bekeuringen worden uitgedeeld in voetgangersgebieden, wordt nu eerst door het ZHL gekeken wat daar wel/niet is toegestaan en zal daarna gekeken worden wat er in het bos sowieso kan en wat we wellicht willen gedogen.

Kortom, we hebben een gezonde vereniging met veel enthousiaste en actieve vrijwilligers. Maar is dit echt zo? In mijn inleiding heb ik al aangegeven dat ik me momenteel wat heb moeten beperken. Maar ik ben niet de enige. Eerder dit jaar kregen jullie al een noodnummer van Staeltje Natuur. Onze voorzitter moest besluiten om de redactie van Staeltje Natuur op te geven.

Tijdens bestuursvergaderingen blijkt momenteel dat veel bestuursleden (of hun partners) te maken hebben met gezondheidsproblemen. Enerzijds licht, maar anderzijds vaak zo ernstig, dat werkzaamheden voor de vereniging wat beperkt moeten worden. Soms zijn deze beperkingen tijdelijk, maar we moeten er rekening mee houden dat de komende jaren meer mensen definitief een punt moeten zetten achter (een deel van) hun vrijwilligerswerk.

Daarnaast kregen we twee overlijdensberichten, van Mary Thomson en Cees de Winter. Beiden tot dat moment nog actief voor de vereniging.

Gelukkig staan hier positieve zaken tegenover: Voor de redactie van Staeltje Natuur zijn twee nieuwe vrijwilligers gevonden: Ruud Arnold en Wim van Willegen, die inmiddels een eerste nummer hebben gemaakt. Met veel plezier gelezen. Jacinta Koop: gastvrouw; Bettina Blankert: gastvrouw en excursies. We hopen dat jullie ook met veel plezier actief zullen zijn voor de vereniging.

Tot slot: Als we het afgelopen jaar overzien, kunnen we zeggen dat er heel veel gebeurd is en dat we een enthousiaste club mensen hebben die heel divers één of meer taken vervullen voor de vereniging. Het moet mogelijk zijn om met zoveel variatie voor de vrijwilligers meer nieuwe mensen te werven die in één van de groepen actief wil meewerken en zo de vereniging toekomstbestendig maken. Help je met zoeken en vragen?

Bedankt allemaal voor de inzet van het afgelopen jaar en succes het komende jaar.

Verslag ledenvergadering

6 juli 2019

Aanwezig 44 personen (aparte lijst bij secretaris)

1. Opening en vaststelling agenda.
Gerrit opent de vergadering; Kees komt later; Anneke notuleert en Kees zal dit later verwerken.
Gerrit houdt korte toespraak over “Natuur onder druk”.
Gerrit noemt nieuwe vrijwilligers Jacinta Koop en Bettina Blankert.
2. Notulen ledenvergadering 2018. Geen opmerkingen.
3. Mededelingen/Ingekomen post. Geen voor deze vergadering.
4. Jaarverslag penningmeester. De cijfers van het afgelopen jaar worden uitgereikt. € 2376,- batig saldo; toegevoegd aan fonds vernieuwing inrichting.
5. Kascontrolecommissie. Janny Nederlof en Jos Verbeek zijn bij Rob thuis geweest en hebben daar de financiële boekhouding gecontroleerd. Zij geven de vergadering het advies de cijfers goed te keuren en het bestuur decharge te verlenen. Dit gebeurt.
Volgend jaar bestaat de kascontrolecommissie uit Janny Nederlof en Gemma Feller; Jacinta Koop zal als reserve dienen.
6. Jaarverslag secretaris. De secretaris is inmiddels aangeschoven en leest het jaarverslag voor.
7. Rondvraag.
Voordat de rondvraag begint, neemt Gerrit afscheid van Adrie Clauzing als vrijwilligster. Zij heeft een lange staat van dienst; is in 1980 als gastvrouw begonnen, heeft jaren in het bestuur gezeten en beheerde de kas in de Koestal.
Hielke vraagt: Worden de slechte opgezette dieren vervangen?
Antwoord: Ja, zoveel mogelijk.
Els bedankt ieder voor de belangstelling tijdens haar ziekte.
Kees wijst nog op het stuk in “het hele Westland”. Dit artikel moet namens Vitis wervend zijn voor vrijwilligers in het algemeen.
Kees hoopt dat het ook wervend is voor onze vereniging.
Henk wijst nog op fietstocht door Westland vanaf Hoek van Holland door ANWB en vrienden Staelduinse Bos.
8. Sluiting.

Onder de bomen

*Vrienden zijn het, bomen
die gesprekken met je voeren
je gedachten laten gaan
als hun bladeren
het licht laten schommelen.*

*Het zijn je vrienden, bomen.
Hun schaduw leggen ze
als een arm om je heen
als je alleen wilt zijn
en niet alleen wilt zijn.*

Fetze Pijlman

Tentoonstellingscommissie

De afgelopen maanden is de tentoonstellingscommissie weer hard aan het werk geweest op de vaste werkvond. Er is weer een nieuwe wisselexpositie gemaakt en deze is nu in d' Oude Koestal op de zolder te zien. Deze keer gaat het over *Zaadverspreiding*.

Het is nu winter en alle planten zijn in winterrust. Op een enkele uitzondering na, zie je geen activiteit van de planten. Sommigen lijken helemaal verdwenen te zijn, anderen staan er wat zielig bij, zonder bladeren en zo.

De planten, die de hele winter te zien zijn, zullen in het komend voorjaar weer uitlopen en de planten, die zijn verdwenen komen in het voorjaar weer gewoon terug. Dat komt omdat ze in het zomer- en herfstseizoen zaden hebben gemaakt, die alles in zich dragen om het jaar er op weer nieuwe planten te laten groeien.

Nu staan de nieuwe planten lang niet altijd op de plaats waar de oude plant stond, dus er moet iets zijn, waardoor de zaden zich verspreiden. Daarover gaat deze expositie.

Er zijn verschillende manieren waarop zaden zich verspreiden:

- * Verspreiding door de wind. Denk daarbij aan de esdoorn, maar ook aan zaad van paardenbloemen
- * Verspreiding door het water. Daarbij moet je denken aan water- en oeverplanten. Kokosnoten van palmen, die langs de kust staan, worden soms heel ver meegenomen door de zeestromingen voordat ze ontkiemen en een nieuwe palm maken.
- * Zaden kunnen ook meeliften op mensen en dieren. Denk maar aan de klis.
- * Sommige zaden worden door de plant gelanceerd, zoals bij springzaad.
- * En, niet onbelangrijk: zaden worden gegeten en later door dieren uitgepoept, maar op een heel andere plaats als waar ze lagen.

Al deze manieren van verspreiding zorgen er voor dat planten niet op een plaats blijven, maar dat ze zich (waar de omstandigheden gunstig zijn) kunnen vestigen buiten het oorspronkelijke gebied waar ze voorkwamen. Daarnaast blijft de oorspronkelijke plant ook vaak niet zichtbaar achter, als wortels, knollen of bollen.

In de expositie worden meer voorbeelden gegeven van de verschillende manieren van zaadverspreiding, dus als we u met dit stukje nieuwsgierig hebben gemaakt, kom dan gerust (weer) eens kijken op de zolder van d' Oude Koestel.

Verder heeft deze commissie nog wat goed nieuws. We hebben in de afgelopen maanden 2 vrijwilligers erbij gekregen, zodat we weer een beetje "op sterkte" zijn gekomen.

G. Keizer

Excursie-overzicht e.d. Staelduinse Bos 2019 (2)

- 23-06 Publieksexcursie, zomerwandeling met 30 personen.
- 03-07 Rotary Maassluis/Maasland, excursie met 24 personen.
- 05-07 Kinderclub uit 's-Gravenzande, "Met een tas het bos in",
8 kinderen en 2 leiding.
- 06-07 Staelduindag, 32 personen aanwezig op de barbecue.
- 20-07 Fietstocht Westlandroute ANWB.
- 20-07 Nivon, afdeling Gouda, koffiedrinken en rondkijken,
11 personen.
- 07-09 Open Monumentendag.
- 27-09 Het Kompas uit Maasdijk, WNT-herfstexcursie, groep 3
met 30 leerlingen en 9 leiding.
- 29-09 Publieksexcursie, herfstwandeling met 28 personen.
- 29-09 Knutselmiddag "Van zwerfafval tot Kunstwerk", samen met
Bieklien van Bianca Tiechelaar, 20 personen.
- 03-10 Verburchhof uit Poeldijk, WNT-herfstexcursie, groep 4
met 21 kinderen en 7 leiding.
- 04-10 Verburchhof uit Poeldijk, WNT-herfstexcursie, groep 4
met 20 kinderen en 7 leiding.
- 08-10 Bernadetteschool uit Naaldwijk, WNT-herfstexcursie, groep 4
met 28 kinderen en 8 leiding.
- 09-10 De Kameleon uit 's Gravenzande, WNT-herfstexcursie,
groep 4b met 26 kinderen en 5 leiding.
- 10-10 Bernadetteschool uit Naaldwijk, WNT-herfstexcursie, groep 4
met 26 kinderen en 4 leiding.
- 15-10 Koningin Julianaschool uit De Lier, WNT-herfstexcursie,
groep 3 met 27 kinderen en 9 leiding.

- 16-10 Prins Willem Alexanderschool uit De Lier, WNT-herfstexcursie, groep 3 met 22 kinderen en 7 leiding.
- 16-10 Jozefschool uit Schipluiden, kaboutertocht door Aat en Maarten, 47 kleuters en 15 leiding.
- 18-10 De Kameleon uit 's-Gravenzande, WNT-herfstexcursie, groep 3a met 24 kinderen en 8 leiding.
- 23-10 Vitis Welzijn, kern Naaldwijk, koffiedrinken en rondkijken in de tuin, 15 personen.
- 30-10 Jozefschool uit Hoek van Holland, WNT-herfstexcursie, groep 3 met 24 kinderen en 7 leiding.
- 31-10 Jozefschool uit Hoek van Holland, WNT-herfstexcursie, groep 4 met 25 kinderen en 6 leiding.
- 31-10 Hockeyvereniging Naaldwijk, veteranenteam, klootschieten, 25 personen.
- 01-11 De Kameleon uit 's-Gravenzande, WNT-herfstexcursie, groep 3b met 24 kinderen en 8 leiding.
- 07-11 Gastouderbureau Westland, excursie, 8 volwassenen en 16 kinderen.
- 08-11 De Kameleon uit 's-Gravenzande, WNT-herfstexcursie, groep 4a met 27 kinderen en 8 leiding.
- 13-11 De Kameleon uit 's-Gravenzande, WNT-herfstexcursie, groep 4c met 27 kinderen en 8 leiding.
- 25-11 Kiwanis Westland, avond door Gerrit Keizer.
- 15-12 Publieksexcursie, Midwinterwandeling met 70 personen.
- 20-12 Personeel Nunhems Zaden, 's Gravenzande met 32 personen.
- 21-12 Familie Dijkshoorn, Hoek van Holland; speurtocht "Met een tas het bos in" met 20 kinderen.

Bezoekersaantallen

	woensdag	zaterdag	zondag	excursie / groep	vakantie/feestdag	totaal	
2018							
totaal	533	1434	4635	1416	1410	9428	
2019							
januari	0	61	264	17	101	443	Nieuwjaarsdag
februari	0	100	367	101	0	568	
maart	0	146	334	7	0	487	
april	42	63	254	169	1000	1528	2e Paasdag (±)
mei	35	77	163	170	0	445	
juni	14	216	187	30	50	497	2x OpenTuinDag
juli	71	45	207	45	0	368	
augustus	89	110	252	0	0	451	
september	35	93	529	67	0	724	
oktober	176	281	768	356	278	1859	herfstvakantie
november	0	175	704	112	0	991	
december	0	113	471	102	96	782	2e Kerstdag
2019							
totaal	462	1480	4500	1176	1525	9143	

Zomaar een zondagmiddag in november.

Buiten is het prachtig herfstweer, het is druk in het bos en er is veel aanloop in de Koestal. Een aantal mensen vraagt om koffie en thee. Die wordt met veel plezier geserveerd en zo verzamelt zich een divers gezelschap aan de stamtafel.

Wat fijn dat mensen een wandeling in het bos kunnen combineren met een, over het algemeen, zeer gewaardeerd bezoek aan de Koestal en een kopje koffie of thee.

Na afloop tellen we de inhoud van de fooienpot. € 80,35!

Ons werk wordt op waarde geschat.

Gemma Feller en Wil van Solingen

Pindakaas, wie is er niet groot mee geworden?

Op een dag komt er een foto op de Whatsapp van onze zoon: 5 kg vogel-
pindakaas met meelwormen. Daaronder de tekst “voor de grootverbruikers”.

Ik vraag de prijs, hij zegt “€ 19,95” en ik zeg “Doe maar”. Later komt hij het brengen en bekennt me, dat het eigenlijk een grapje was. Hij had nooit gedacht dat ik dit zou kopen. Maar ik was gaan rekenen.

Toegang tot een film kost al gauw € 10,00, dubbel als je samen gaat, een avond parkeren is zo een tientje, wat lekkers erbij, drankje na afloop, dan ben je die € 20,00 al lang voorbij. Voor een film die misschien tegenvalt en in elk geval eenmalig is.

Neem dan die pindakaas. Een potje navullen weegt 450 gram, dus er gaan 11 vullingen uit de emmer. Een pot pindakaas gaat ongeveer een week mee. Dus 11 weken live natuurfilm, recht voor m'n luie stoel! Ook al zie ik dat niet steeds, toch heb ik er veel langer plezier van dan van de avond in de bioscoop.

In gedachten hoor ik al het commentaar:

“Dat is wel een erg egoïstische benadering van vogels voeren”. Klopt, zo is de zaak eens omgedraaid.

Maar vogels voeren is ook in ons belang! Want zo blijven ze in de tuinen komen. Zo helpen we vogelsoorten die het steeds moeilijker hebben gekregen met onze aangeharkte omgeving, met de vele versteende tuinen, met eentonige beplanting. Langzaam groeit het besef, dat wij de vogels ook nodig hebben. Zoals bij de bestrijding van buxusmot: koolmezen eten de rupsen voor ze mot kunnen worden. Bij de bestrijding van eikenprocessierupsen: vogels eten de rupsen voordat ze vlinder kunnen worden. En natuurlijk omdat ze nu eenmaal in ons hele ecosysteem thuishoren.

De waarnemingen zijn het leukste deel van pindakaas kijken, wie speelden er in onze natuurfilm?

Allereerst mezen, koolmezen en pimpelmezen zijn de klassieke bezoekers van pindakaas en vetbollen. Verder kwamen er veel mussen en ook spreeuwen.

Het woord “pikorde” kreeg duidelijk betekenis, groot mag eerst eten, dan komen de kleintjes pas. Gelukkig was er altijd pindakaas genoeg. Kauwen en eksters deden de gekste toeren om hun deel te krijgen. Maar toen zij de pot soms op de grond gooiden en het binnen een dag leeg was, hebben we er een korf omheen gezet. Daarmee werden de kleintjes bevoordeeld, zo zit ik nu eenmaal in elkaar. De grote verrassing waren de spechten. Ik weet dat ze al jaren midden in het dorp voorkomen, soms zien we ze in de grote boom in de tuin. Nu weten we dat ze dol zijn op pindakaas en dat het niet uitmaakt of we het op een boom smeren of in een pot doen. De pot hangt op 1,5 m van een raam, dus dit jaar heb ik ook spechten leren onderscheiden. Het zijn grote bonte spechten, het mannetje heeft een rode plek achter op de kop. Zijn vrouwtje at ook mee, zij heeft geen rood aan de kop. Eerst voerde ze haar jongen, die een helemaal rode kop hebben, met de pindakaas. Ze haalde het dan uit de pot en ging het een stukje hoger in de boom uitdelen. Later kwamen de jongen het er zelf uit halen, mooi om te zien dat ze dat echt moesten leren.

We hebben tot ver in de zomer de pot bijgevuld, toen een maand of 2 niet. Nu is het eind september en hangt het er weer. We zien alweer mezen en mussen. Voor de komende winter sturen we onze zoon wel weer eens naar het tuincentrum voor nieuwe voorraad.

Els Keizer

Bomen in het Staelduinse Bos -2-

De EIK

Omvangrijk en grillig oogt een solitaire oude zomereik in een weids landschap op Nederlandse bodem. Niet voor niets noemden de oude

Germanen hem Wodan's eik.

Hij is een van de 500 bestaande eikensoorten (Quercus) in de wereld, behorend tot de napjesdragersfamilie (evenals de beuk, zie vorig Staeltje). De boom kan wel 500 jaar oud worden. De oudste zomereik in het Staelduinse Bos stond er al twee eeuwen toen in 1843 de kleinzonen van Willem I hier kwamen jagen.

Door houtkap en natuurlijke oorzaken zijn de meeste oudere exemplaren allang weg en

vervangen door jongere. De oudste eik van Nederland staat in Verwolde, Laren (Gelderland) en stamt uit de tijd van Willem van Oranje.

Voorkomen

In Nederland domineren bijna overal de inheemse zomereiken, behalve in de zeekelegebieden. Ze zijn te vinden in loofbossen, struikgewas, hagen, op oude rivierduintjes, kustduinen en stuifzand. De winter eik komt voor in Maastricht, het Rijk van Nijmegen en van nature in het oosten, op iets rijkere zandgronden. Ze zijn te vinden in loofbossen, binnenduinen en heggen, maar tegenwoordig zeldzaam tot zeer zeldzaam. Vooral omdat hij in de twintigste eeuw nauwelijks is aangeplant. De twee inheemse soorten kruisen makkelijk met elkaar, de hybride lijkt het meest op de zomereik. De Amerikaanse eik, allang ingeburgerd in Europa, is de meest algemeen voorkomende eikenexoot. Hij is herkenbaar aan de spits gelobde bladeren. Deze soort is veel aangeplant als laanboom op de hogere zandgronden in het oosten, noord-oosten, midden en zuiden van Nederland.

Boom, blad, knoppen, bloei en vruchten, groeiplaats en gedrag

In het algemeen geldt voor een eik dat de kroon vrij smal kan zijn, maar in vrijstand meestal breder groeiend, met de voor eiken kenmerkende wijd uitstaande, gedraaide takken. Die ontstaan doordat aan de lootop alle bijeenzittende knoppen in het volgende jaar de groei kunnen voortzetten.

De hierboven genoemde eikensoorten hebben een min of meer gegroefde stam, verspreid staande bladeren en laat uitlopende, verspreid staande knoppen.

Ze bloeien met smalle of slanke lange mannelijke groengele katjes en met vrouwelijke kleine

bloempjes aan steeltjes bijeen. Deze worden bestoven door de wind, hoewel soms ook insectenbestuiving plaatsvindt. De "vruchten" zijn de welbekende eivormige noten in een schotelvormig napje. Overvloedige vruchtdracht (mast) is eens in de 2 à 3-5 jaar, afhankelijk van genoeg vocht in de groeiperiode. De groei is langzaam, vooral die van de zomereik.

In het Staelduinse Bos komen veel zomereiken voor. Als solitair kunnen ze zeer breed worden en groeien tot ruim 30 m hoog. Opvallende kenmerken zijn de onregelmatig vertakte kroon; de op oudere leeftijd diep gegroefde, grijsbruine stam; de onregelmatige, stomp gelobde bladeren van 5- 14 cm met een kale blauwgroene onderzijde, gladde rand en korte steel van 2-8 mm; de bloempjes (1-5) bijeen aan een lange, gemeenschappelijke steel (2-7 cm); de noten aan een lange steel, eerst groen en later bruin rijpend in september/ oktober van hetzelfde jaar.

Het bladerdek kleurt in de herfst bruingeel. De mast kan veel overvloediger zijn dan bij de wintereik. Ze kunnen leven in droge tot vochtige, voedselarme tot voedselrijke, zure tot kalkhoudende grond. De groei is vooral in de jeugd langzaam.

Nuttig voor planten, dieren en mensen

Er groeien een groot aantal epifyten, waaronder korstmossen, op de ruwe schors. Daarnaast groeien er vele soorten paddenstoelen rondom een eik.

Ruim 400 verschillende soorten insecten komen voor op de bomen en die trekken weer andere organismen aan zoals vogels. Gaaïen bijvoorbeeld verzorgen de natuurlijke verspreiding van de noten over grote afstand, want ze verstoppen ze overal als wintervoorraad. Hun jongen eten de kiemlobben en zaailingen van de noten die blijven liggen. Eekhoorns eten ook de noten, maar komen in het Staelduinse Bos niet voor; wel in de Zuid-Hollandse duinen. Op de Veluwe eten wilde zwijnen ze ook. Het harde hakhout van de winter- en zomereiken wordt door mensen al lang zeer gewaardeerd.

Meubelmakers waarderen zelfs hout wat is aangetast door een schimmel, als de biefstukzwam die een fraaie roodbruinige verkleuring veroorzaakt. De noten werden vroeger

gebruikt als veevoer en de bast als leerlooistof. Voor de bosbouw is het waardevolle hout nog steeds belangrijk.

Toekomst

In het Staelduinse Bos, het enige Westlandse bos en een Natura 2000-gebied van de Stichting Het Zuid-Hollands Landschap, staan nog veel zomereiken. Het zou echter kunnen dat ze vanwege de langzame groei, de lichtbehoefte van de zaailingen, de gevoeligheid op latere leeftijd voor wisselende grondwaterstanden en de matige concurrentiekracht – ondanks het grote aanpassingsvermogen - het zonder hulp op den duur tegen snelle groeiers zoals de esdoorn gaan afleggen. Dat zou toch heel jammer zijn. Alleen al vanwege hun lange geschiedenis op Nederlandse bodem. Zoals bekend al gewaardeerd sinds de Germanen.

Eiken zijn belangrijk en samen met nog een paar andere boomsoorten beeldbepalend in Nederland. Hun belang kan opwegen tegen de overlast van de eikenprocessierups, die overigens gelukkig nog niet is gesignaleerd in het Staelduinse Bos. Hem vroegtijdig bestrijden moeten de gemeentes en de eigenaren van de bomen doen op een speciale manier. Zonder gif, want 10 soorten vogels zoals koolmezen hebben de (jonge) rupsen leren verschalken. Ze dienen tot voedsel voor hun jongen.

Rita Hoogland

Fotografie: Hans van der Meijs

Info:

Bomenstichting

Boek: Bosplantsoen, bomen en
struiken in bos en landschap

Boek: ANWB-Bomengids van
Europa

Website Nature Today.

Stichting Het Zuid-Hollands
Landschap

Column

*Op de basisschool was tellen een van de eerste dingen die je leerde.
Eerst hoeveel vingers je had, daarna rekenen en taal.
Tellen was heel belangrijk, want misschien kreeg je vriendje op z'n verjaardag
wel meer cadeautjes dan jij en bij het verdelen van snoepgoed was het ook
goed dat je kon tellen.
Tellen is eigenlijk onderzoeken of alles wel klopt.
In het onderzoeken zijn we in Europa bijzonder goed. Alles moet onderzocht
worden.
Het milieu, hoe warm het is, wat de afwijking van de temperatuur is ten
opzichte van het jaar daarvoor en jaren terug.
Ook hoeveel ijs er smelt op de polen en hoe droog het is of zal worden.
Ook de levensverwachting van de mens wordt onderzocht en wat je wel en
vooral niet moet eten.
Het welzijn van dieren zowel in het wild als in de boerenstallen.
Ook de politiek doet hieraan mee, door elk voorstel van Kamerleden eerst eens
flink te laten onderzoeken.
Onderzoeken is een excuus om voorlopig niks te hoeven doen en je
verantwoordelijkheid te omzeilen.
Ook is onderzoeken een vorm van werkgelegenheid.
Op school werd al gewaarschuwd dat als je niet goed je best deed en niet goed
leerde om te onderzoeken je vast "schillenboer" zou worden.
Dus tellen is levensbehoud en welzijn.
Wat jammer voor mensen die wel goed met hun handen kunnen werken en
niet zo goed kunnen onderzoeken.
Ook in ons bos wordt regelmatig onderzoek gepleegd, naar soorten planten en
dieren.
Het is leuk om dat te weten, maar wat hebben we hieraan, als we er niets mee
doen.*

De natuur past zich wel aan ook al vinden we dat niet altijd even leuk. Soorten die van over de grens komen voelen zich meestal bijzonder goed thuis (te goed?); insecten zoals de eikenprocessierups en teken komen ongevraagd binnen.

Maar wat doen wij? Op onze handen zitten en onderzoeken.

Wij doen niets en passen ons niet aan. Dat is de beste weg naar verliezen, zodat de mensheid, als we niets doen, zal uitsterven.

Laten we naar ons Staelduinse Bos kijken. Dit bos past zich wel aan en kan ons uiteindelijk overleven.

P. Adriaanse

Het Staelduinse Bos in de eerste oorlogsdagen

**75 JAAR
VRJHEID**

In 2020 herdenken wij in Nederland 75 jaar bevrijding, dat wil zeggen dat er dit jaar bijzondere aandacht is voor de Tweede Wereldoorlog.

Nu kwam ik in een oude Westlandse krant een artikeltje tegen over de oorlog in en rond het Staelduinse Bos in mei 1940.

Het gaat dus niet over de bevrijding, maar misschien is het toch interessant om in het januarinummer te plaatsen.

In de Westlander van 24 mei 1940 wordt verslag gedaan over de toestand van het Staelduinse Bos. In het Westland gingen er namelijk de wildste geruchten over de Duitse parachutisten die op 10 mei 1940 achter het bos landden, de gevechten die daarna plaatsvonden en wat er met het bos gebeurd was. Daarom werd er een journalist van de krant op pad gestuurd om eens te kijken hoe het bos er nu bij lag. Hij gaat bij enkele bosbewoners langs, stelt wat vragen en tekent hun reacties op. Bij het lezen hiervan kunnen wij ons niet aan de indruk onttrekken dat het verslag wat gekleurd is geplaatst met het oog op de ingetreden Duitse bezetting! Het artikel geeft wel een aardig beeld van toen, wij laten het daarom hierna ongewijzigd volgen.

Met vriendelijke groeten,

Jan Dahmeijer, vrijwilliger Vereniging Vrienden van het Staelduinse Bos.

STAELDUINSCHЕ BOSCH?

Bewoners vertellen hun ervaringen.

Het Staelduinsche bosch....

De trotsch aan natuurschoon dat het Westland bezit, het eenigste bosch dat in onze zee van glas de beking brengt voor allen die houden van zonnig groen. 's-Gravenzande mag dit fraaie landgoed tot haar gemeentelijk deel rekenen en geen enkel dorp in het Westland kan op iets dergelijks bogen.

Méer dan ooit is in de afgeloopen dagen de naam van het Staelduinsche bosch op veler lippen geweest. Nu niet als een herinnering aan het schoone dat er valt te genieten, doch als oord waar het oorlogsgeweld het dichtst in onze nabijheid zijn begin had gevonden. Waar het kanon en mitrailleur hun verschrikkelijk geluid deden hooren; waar helden sneuvelden....

Het Staelduinsche bosch is nu weer rustig. De koekoek roept er weer zijn eentonig lied; de leeuwerik zingt in de volle vrede tusschen het jonge groen. Slechts hier en daar een afgebroken tak of soms een heele top van een boom doet den vreemdeling in het bosch ervaren dat in deze omgeving zich toch iets heeft voltrokken van het groote wereldgebeuren.

Het bosch blééf het bosch.

Er zijn over het Staelduinsche bosch velerlei geruchten in omloop. Zij spreken van een totale verwoesting van het bosch, van talrijke gesneuvelde soldaten. Het is als met zooveel van de geruchten; de waarheid is er meestal véer van verwijderd. We hebben het Staelduinsche bosch bezocht en hebben andere ervaringen opgedaan. Natuurlijk, de granaten die door het Nederlandsche geschut op het bosch werden gericht, zijn niet geheel zonder uitwerking gebleven. Zoo hier en daar ziet men een lange streep over de boomtoppen getrokken om het eindpunt te vinden in een trechter waarin soms boomen ontworteld werden, doch van vernieling van het mooie bosch is geen sprake. In de binnenkant van het bosch zijn beginstukken van brand te ontdekken, doch het vuur heeft geen groote en zeker geen onherstelbare schade gedaan. Het Staelduinsche bosch als geheel staat er nog zooals het er stond vóór de oorlog uitbrak en als het een enkele keer gewinterd heeft, wel dan zal ook hetgeen nu wegviel, weer aangevuld zijn. Met dankbaarheid mag dit bijzonder door de Westlanders geconstateerd worden.

“We stonden op en zagen de Duitschers”.

Dit constateeren we nu achteraf. Hoe was het tijdens de oorlogsdagen? We hebben het gevraagd aan bewoners van het bosch. Het kon worden verwacht dat zij verschrikkingen hebben ondervonden. En toch, hun beschouwingen geven die veronderstelling geen groote ruimte. “We werden des morgens wakker en zagen de Duitschers”, zoo vertelde één van de bewoners. Men weet, dat de parachute-troepen als één van de eerste landingen bij het Staelduinschen bosch waren neergekomen. En dus werd reeds op den eersten dag hier het oorlogsbeeld geschapen. Maar dat ging erg rustig. “Volkomen correct was hun optreden”, zoo vertelde men ons. Heel beleefd en voorkomend werd gehandeld. Niets werd vernield of beschadigd in alles was men ons zooveel mogelijk terwille. Het was noodig dat de Duitschers de beschikking kregen over onze voorkamer doch verder werd alles in tact gelaten. Het werd gewenscht geacht dat we zouden vertrekken en men hielp ons zooveel als mogelijk was. Den volgenden dag kwam ik in mijn woning terug en toen stond alles weer leeg, omdat de Duitschers zich teruggetrokken hadden in den polder. De meeste beschadiging in het bosch is aangebracht door het Nederlandsche geschut en dat was eigenlijk toen heelemaal overbodig, want men had het bosch verlaten.

Duits troepentransportvliegtuig vastgelopen in de klei achter het bos in de Bonnenpolder met daarbij Toon Weterings jr. aan het werk.

We spraken een andere betwoonster van het bosch, die in de eenzaamheid het optrekken van de Duitschers had bijgewoond. Twee Duitse toestellen waren geland – niet neergeschoten of gestort zooals geruchten zeggen – en daarna kwamen veel militairen langs. Ze zwaaiden naar ons en zeiden rustig “goede morgen”. Toen dacht ik: “Het is toch eigenlijk zoo erg niet”, en ben gewoon naar familie gegaan, omdat met de Hollandsche mitrailleurs al gauw werd geschoten. En op de kinderen waren die soldaten gek! Ze hielpen hun aankleeden en zoenden ze dat de kinderen er bijna blauw van werden! En de Duitschers vertelden dat ze thuis ook kinderen hadden en het nu zoo leuk vonden hier die kleuters te zien.

Het kleeding-vraagstuk.

“En hoe waren de Duitse militairen gekleed?” informeerden we. “Die wij hier gezien hebben, bijna allemaal in een overall en met een helm op. Eén zag ik er die een soort plus four aan had, maar die had geloof ik geen laarzen aan, zoodat hij misschien niet helemaal gekleed was. Dat ze in kleeding van pastoors etc. rondliepen is niets van waar, hier heb ik er althans geen één gezien, die niet als militair gekleed was”. “En”, voegde onze zegsvrouw er aan toe “als het anders was zou ik het heusch wel durven zeggen, want ik ben daar niet bang voor”.

Ook in andere woningen kwam een gelijke verklaring; niets geen moeilijkheden gehad dan alleen de gevechten die plaats vonden. Het was hen alles meegevallen. Zelfs de geschilde aardappelen en gesneden boterhammen die des morgens bij het overhaast vertrek waren achtergelaten, stonden bij terugkeer onaangeroerd. In het Staelduinsche bosch is het weer rustig, de arbeiders doen er hun taak. Men kan er opnieuw genieten van het schoone dat hier de natuur ons brengt.

Geplande Excursies

zo.	02-02-2020 14.00 uur	Publieksexkursie "Knoppen"
ma.	13-04-2020 11.30-15.00 uur	Paasspeurtocht (€ 2,50 p.p.; uitsluitend contant) Start bij P-plaats Oude Hooislag
zo.	19-04-2020 08.00 uur	Publieksexkursie "Vroege vogelwandeling"
zo.	28-06-2020 14.00 uur	Publieksexkursie "Zomerwandeling"
zo.	04-10-2020 14.00 uur	Publieksexkursie "Herfstwandeling"
zo.	20-12-2020 13.30 uur	Publieksexkursie "Midwinterwandeling" met Midwinterhoornblazen

Opgeven bij: Fam. Van Drongelen
telefoon 0174 63 14 27
e-mail aatendiek@gmail.com

Geplande Films

- januari: "Herfst in de Achterhoek"
Herfstfilm over bessen, bladkleuren en paddenstoelen.
Speelduur 19 minuten.
- februari: "Welkom op de Zeebodem"
Oude film met een aantal indrukken van de
Noordoostpolder en Flevoland.
Speelduur 15 minuten.

- maart: *"De Rondvaart"*
Zeer oude film van de Provinciale Waterstaat in Zuid-Holland van een rondvaart over het Hollandsch Diep, Amer, Biesbosch en Merwede.
Speelduur 10 minuten.
- april: *"Promotiefilm Nationaal landschap Noordoost-Twente"*
Speelduur 6 minuten.
- mei: *"Het Oranjetipje"*
De bijzonderheden van deze mooie voorjaarsvlinder.
Een film van de Vlinderstichting.
Speelduur 7 minuten.
- juni: *"De Otter"*
Met de boot door Nationaal Park "Weerribben-Wieden".
Speelduur 8 minuten.

Geplande Tentoonstellingen

= *Oostvaardersplassen* =
(tot zomer 2020)

Kinderpagina Staeltje

Hallo allemaal,

Deze keer vertel ik over trek- en standvogels.

Het lijkt er soms op, dat een aantal vogels het hele jaar blijven, zoals bijvoorbeeld het roodborstje. Maar dat is niet altijd waar. Het roodborstje dat jij in de zomer in het bos ziet, kan in de winter worden afgewisseld door zijn neef uit het noorden en jouw roodborstje vertrekt dan naar de zon in het zuiden.

Vogels vertrekken vooral, omdat hun voedsel in de winter niet meer te vinden is. Zwaluwen eten bijvoorbeeld alleen insecten die ze in de lucht vangen en daarom moeten ze naar Afrika vertrekken waar nog wel voldoende insecten vliegen.

Energie voor de reis.

Zoals jij energie nodig hebt om te sporten, heeft een kleine vogel natuurlijk veel energie nodig om dat lange stuk te kunnen vliegen. Sommige vogels eten hun buikje rond, zodat ze wel twee keer zo zwaar worden.

vogelzaad

Wintergasten.

Terwijl sommige vogels weggaan, zijn er andere vogels die juist naar onze bossen komen in de winter.

Dit zijn vogels die graag in een koud land hun nestje bouwen, maar de winter daar toch te koud vinden. Eén van die vogels is bijvoorbeeld de koperwiek. Deze lijkt een beetje op de lijster, maar heeft koperrode plekkjes op de zijkant van zijn borst, net onder de vleugels.

Wie blijft er?

De meest voorkomende standvogels zijn de ekster, de huismus, de meesjes, de merel en soms ook het roodborstje. Dit komt omdat ze meerdere dingen lusten, zoals bijvoorbeeld insecten en zaadjes.

Hulp in de winter.

We hebben het hier al eerder over gehad en ik denk dat jullie hier voldoende over weten. Maar....start je met eten geven aan de vogels, stop dan zeker niet als het koud is!

Maak een kalender.

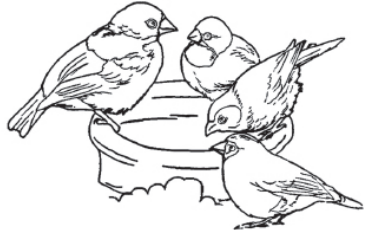
Schijf in je schriftje welke vogels je ziet en waar. Zoek er plaatjes bij en plak die op.. Als je die aantekeningen dan goed bekijkt en ieder jaar terugkijkt, kun je meteen zien welke standvogels en trekvogels je ziet. Veel plezier!

Piekerpagina Staeltje

Zorg goed voor de vogels,
maar pas op dat de kat niet bij het
voer kan komen.

Informatie Vereniging "Vrienden van het Staelduinse Bos"

Bestuur:

Voorzitter: G. Keizer
Secretaris: C.D. Hendriks
Penningmeester: R. van Scherpenzeel
Leden algemeen: M. Aalbrecht
D. van Drongelen-Sevenhuijsen
J.M. Storm-Paalvast
L. Veenstra

Algemene informatie en afspraken groepen:

D. van Drongelen, telefoon 0174-63 14 27
of e-mail naar aatendiek@gmail.com

Correspondentieadres:

C.D. Hendriks
Sint Martinusstraat 239
2671 GK Naaldwijk
telefoon 0174 - 62 01 31

Ledenadministratie: E.M. Keizer-Boogh
Rientale 2
3155 ND Maasland
telefoon 010-592 52 98

Redactie: R. Arnold en W. van Willegen
E-mail redactie: redactie@hetstaelduinsebos.nl

ISSN 0920 - 2277

Staeltje Natuur

Bezoekerscentrum d' Oude Koestal in het Staelduinse Bos
Peppellaan 4
2691 ND 's-Gravenzande
telefoon 0174-41 73 51

is op de volgende tijden geopend:

herfst (1 september t/m 30 oktober)
woensdag 13.00 - 16.00 uur
zaterdag 13.00 - 16.00 uur
zondag 11.00 - 16.00 uur

lente, zomer, winter (1 november t/m 31 maart)
zaterdag 13.00 - 16.00 uur
zondag 11.00 - 16.00 uur

BINNEN KIJKEN IS

Voor bezoeken in groepsverband dient tevoren tijdig een afspraak te worden gemaakt met Mevr. D. van Drongelen, telefoon 0174-63 14 27.

BUITEN MEER ZIEN

Let op: Het Staelduinse Bos, waarin het bezoekerscentrum is gelegen, is toegankelijk tussen zonsopgang en zonsondergang.

internet	www.hetstaelduinsebos.nl
e-mail	staelduinsebos@hotmail.com
facebook	www.facebook.com/hetstaelduinsebos
telefoon	0174-41 73 51 (alleen tijdens openingstijden)